

Zekerheid van het geloof

Zekerheid van het geloof – is dat een actueel thema? Of kan het in de ene tijd een rol spelen en in een andere tijd niet? Het lijkt mij dat we principieel moeten zeggen: het is altijd een actueel thema. Want waar geloof is, daar zal altijd een spanning zijn rondom zekerheid van het geloof.

In de eerste plaats is die spanning er, omdat het ware geloof intrinsiek een spanningsvol gebeuren is. Het is altijd 'nochtans' geloof. Het geloofsvertrouwen staat haaks op de stem van het geweten, zeker als dat geweten door de Heilige Geest is aangescherpt. We worden ons er diep van binnen van bewust dat we nergens recht op hebben.

Catechismus

De Heidelbergse Catechismus verwoordt dit in zondag 23 kernachtig als volgt:

Vraag: 'Hoe bent u rechtvaardig voor God?'

Antwoord: 'Alleen door een oprecht geloof in Jezus Christus. Al klaagt mijn geweten mij aan dat ik tegen al de geboden van God zwaar gezondigd en geen daarvan

gehouden heb en nog steeds tot alle kwaad geneigd ben, toch schenkt God mij, zonder enige verdienste van mijn kant, uit louter genade, de volkomen genoegdoening, gerechtigheid en heiligheid in Christus. En Hij rekent mij die toe als zou ik nooit zonde hebben gehad of gedaan, ja als had ik zelf al de gehoorzaamheid volbracht, die Christus voor mij volbracht heeft, voor zover ik deze weldaad met een gelovig hart aanneem.'

Het geloof vertrouwt tegen het aanklagende geweten in dat de zonden vergeven zijn en ik in Gods oog volmaakt ben. Denk ook aan Psalm 130:3,4 en Romeinen 7:24,25. (Let wel: het gaat hierbij niet over het komen tot geloof, daar heeft de HEERE ver-

**Kleingeloof gaat
samen met vrees.
Die vrees ontstaat bij
Petrus door het zien
op de golven**

schillende wegen voor, maar over het leven in het geloof.)

In de tweede plaats spreekt de Bijbel duidelijk over de beproeving van het geloof (1 Petr. 1:6,7 en de vele voorbeelden als Abraham, David, Job.) Het is duidelijk dat de bedoeling van de HEERE hiermee is om het geloofsvertrouwen te verdiepen, door ons puur te werpen op Zijn Woord en beloften. Maar even duidelijk is dat de satan er gebruik van wil maken om het geloofsvertrouwen af te breken en ons tot vertwijfeling te brengen. Om die redenen is de zekerheid van het geloof per definitie een actueel thema in de kerk.

Zekerheid in de Bijbel

Het is goed om allereerst in de Bijbel te zoeken naar uitspraken over de zekerheid van het geloof. We zouden vele teksten kunnen noemen waaruit blijkt dat geloof zekerheid is, vaak in donkere situaties van beproeving en zelfs wanneer God Zijn aangezicht verbergt. Te denken valt aan Job 19:25 ('Want ik weet: 'Mijn Verlosser leeft'), Romeinen 8:31 ev. ('Want ik ben verzekerd...'), Psalm 56 ('Dit weet ik, dat God met mij is...') en eigenlijk alle psalmen. Hierbij valt op dat ook in de allerdonkerste psalmen de uitroep voorkomt: mijn God (Psalm 22, 88).

Daarnaast vinden we algemene uitspraken die aangeven dat geloof en zekerheid bij elkaar horen in de Schrift. Enkele voorbeelden hiervan zijn Romeinen 8:16, Hebreë 11:1,1 Johannes 5:10,11. Niet omdat wij mensen uit onszelf zekerheid kunnen hebben, maar omdat God het geeft door Zijn Geest en de kracht van Zijn beloften.

We komen in de Evangelieën de benamingen tegen van een groot en een klein geloof. Instructief is om erop te letten wanneer en voor wie deze uitdrukkingen gebruikt worden. Groot geloof wordt genoemd het geloof van de hoofdman over honderd (Matt.8:10, Luk.7:9) en de Kananese vrouw (Matt.15:28). De hoofdman over honderd sprak uit dat hij niet waardig was dat Jezus onder zijn dak zou komen. Toch vertrouwde hij erop dat Jezus gewillig was zijn gebed te verhoren. Hij zag (nog) niets van de genezing van zijn knecht, maar had hij er vertrouwen in dat Jezus het zou doen, dat Zijn macht en betrouwbaarheid groot genoeg waren.

De Kananese vrouw vertrouwt erop dat Jezus haar zal verhoren, hoewel Jezus liet merken en ook zei dat ze niet welkom was. Dat vertrouwen spreekt ze overigens niet expliciet uit, maar het blijkt uit het feit dat ze Jezus blijft aanroepen en niet opgeeft.

Wat is kenmerkend voor een kleingeloof? We lezen erover in Mattheüs 6:30 en Lukas 12:28, Mattheüs 8:26, 14:31 en 16:8. Uit met name Mattheüs 8:26 (de discipelen tijdens de storm op zee) blijkt dat kleingeloof samen gaat met vrees. Uit vrees, angst, blijkt kleingeloof. Die vrees ontstaat bij Petrus duidelijk door het zien op de golven (Matt.14:30). Dus door het zien op omstandigheden buiten ons (en dat zou ook in ons kunnen zijn) ontstaat angst. Als dat doorslaggevend wordt, ontstaat er kleingeloof. Kleingeloof is dan de toestand dat het ongeloof op dat moment sterker is dan het geloofsvertrouwen.

De pastorale praktijk

Wat betekenen deze gegevens nu voor de pastorale praktijk en het persoonlijke geloofsleven?

Om te beginnen is het verhelderend om de zekerheid van het geloof te zien als een pad: een smal pad tussen de snelweg van vanzelfsprekendheid en het moeras van wanhoop door. Aan de ene kant ligt dus de snel-

De hoofdman over honderd
vertroude erop dat Jezus gewillig
was zijn gebed te verhoren

Calvijn

Calvijn over zekerheid

Goed is het om nog eens voor het voetlicht te halen hoe de reformator Calvijn over het geloof en zekerheid heeft gesproken. We gaan te rade bij de *Institutie*, boek III, hoofdstuk 2. Calvijn spreekt uiteraard in de context van zijn tijd, dat wil zeggen, tegenover de leer van de Rooms-Katholieke Kerk. Allereerst keurt hij dan het 'ingewikkelde' geloof af: een kerklid belijdt te geloven wat de kerk gelooft, zonder zelf te weten wat dat is. Calvijn pleit voor persoonlijke kennis van de Schrift. Daarna zet hij zich af tegen de onzekerheid die in de Rooms-Katholieke Kerk het geloof principieel kenmerkte. Hij bepleit dat geloven zekerheid is, vertrouwen.

Enkele veelzeggende citaten zijn: boek III, hoofdstuk 2, par.15: 'En met die woorden toont de apostel (Paulus in Efeze 3:12) ongetwijfeld aan dat er geen oprecht geloof is, tenzij wanneer wij met een rustig gemoed ons durven stellen voor Gods aangezicht.' Par.16: 'Dit vertrouwen is een gerustheid, die het geweten voor Gods oordeel kalmeert en opgewekt maakt. (...) Kortom, waarlijk gelovig is slechts hij die met een vaste overtuiging ervan overtuigd is dat God hem een genadig en goedgunstig Vader is en die van Gods goedertierenheid zichzelf alles belooft, die, op de beloften van Gods goedgunstigheid jegens hem vertrouwend, een ontwijfelbare verwachting der zaligheid heeft.' Par.19.: 'Zodra ook de minste druppel des geloofs in onze harten is ingedruppeld, beginnen wij reeds het vriendelijke en liefelijke en ons goedgunstige gelaat Gods te aanschouwen.' Tegelijk zegt Calvijn ook dat de gelovigen een voortdurende strijd hebben met hun eigen gebrek aan vertrouwen (par.17).

**In het moeras van
de wanhoop
is de standaard-
uitdrukking:
'natuurlijk niet'**

weg van de vanzelfsprekendheid. We kunnen het tegenkomen in het pastoraat: de uitspraak dat iemand 'natuurlijk' gelooft. 'Natuurlijk' is Jezus voor hem/haar gestorven, 'natuurlijk' denkt iemand een kind van God te zijn. Er lijkt sprake van weinig schuldbesef en van weinig zicht op Gods heiligheid. Verwondering wordt niet direct gehoord en geproefd in de uitspraken. Dat mag ons zorgen baren. Hoewel wij niet kunnen onderscheiden tussen een ingezonken echt geloof en een schijn geloof, worden we wel geroepen om bepaalde vragen te stellen of aspecten aan te reiken, zoals over het aspect van de verwondering, van de schuldbelijdenis en de smart over de zonde. Het kan goed zijn om juist dan het slot van Romeinen 8 te lezen en te wijzen op de verwondering die daarin doorklinkt. Dit kan fungeren als een spiegel: leeft die verwondering ook in ons hart? Soms mag ook de vraag gesteld worden: hoe bent u/jij tot deze zekerheid gekomen?

Aan de andere kant is er het moeras van de wanhoop. Daar is de standaarduitdrukking: 'natuurlijk niet'. Misschien is wanhoop niet het goede woord (meer). Eerder gelatenheid, berusting. Een chronische gesteldheid dat iemand het (natuurlijk) niet zeker weet. Want daarvoor zou eerst iets heel bijzonders moeten gebeuren. Maar het erge is dat dit al lang zo kan zijn en dat het geen worsteling, geen onhoudbare toestand is voor iemand. In alle eerlijkheid mag dan erop gewezen worden dat de nodiging en het aanbod van genade ook naar hen uitgaat en dat het afwijzen hiervan de grootste zonde is. Dat geloven niet is: 'iets doen, hebben of kunnen', maar juist: 'niets (meer) doen, niets meer hebben, niets meer kunnen'. 'Wachten op God', 'vragen aan God' zijn bijbelse begrippen, maar zijn in de Bijbel altijd verbonden met (enig) vertrouwen dat de HEERE zal komen en zal geven. Dus wachten en vragen zijn niet als een slag in de lucht. Ds. J. van Sliedregt wijst (in het boekje *Licht over uw pad*) vaak op het punt van 'in de knel komen'. Te mogen geloven, maar niet te kunnen. Laat dat ons in de knel brengen en uitdrijven tot de Heere met de schreeuw om genade.

Het smalle pad

Tussen de snelweg en het moeras door loopt het smalle pad. Want geloof is ons niet eigen en onze zondige natuur buigt er altijd vanaf. 'Natuurlijk wel' en 'natuurlijk niet' gaan ons makkelijker af dan nochtans. Daarom is dat pad van zekerheid ook altijd het pad van verwondering. Deze zekerheid rust op het zoeken van de zaligheid buiten onszelf, in de aangeboden Christus.

Zoals de Westminster Catechismus belijdt: 'Het geloof is een zaligmakende genadegave van God, waardoor wij Christus, zoals Hij ons wordt aangeboden, aannemen en op Hem alleen rusten ter zaligheid.' De orde is dus heel duidelijk: eerst buiten mij, dan in mij. Eerst de zaligheid van verzoening en vernieuwing zoeken buiten mijzelf in Jezus Christus. Dan zal er ook leven in mij komen, zoals verlangen, verdriet over de zonde, gevoel van Gods gunst, wederliefde, verlangen naar Gods geboden. Maar de orde moet nooit worden dat ik dat leven in mij wil waarnemen om pas daarna en daarmee tot Jezus te vluchten. Juist het gebrek, en zelfs het ontbreken van het leven in mij, drijft uit om de zaligheid buiten mijzelf te zoeken en nochtans te geloven dat God mij aanneemt en aanziet als volmaakt in Christus. Van Thomas Boston is de trefende uitspraak: 'Als je niet kunt komen met geloof, met berouw, met verlangen, kom dan om geloof, om berouw en om verlangen tot Jezus.'

Emmer

Daarbij leert de Bijbel: er is groot en er is klein geloof. Geloven is vertrouwen. Maar de gelovige, het hart van de gelovige is niet altijd vol geloof. Laten we ons ons hart voorstellen als een emmer. En er zijn twee staven goud. De ene is een grote staaf die heel de emmer vult. Kan er dan nog wat bij? Nauwelijks, vol is vol. Maar nu een kleine goudstaaf. Die doe ik daarna in eenzelfde emmer. Kan er dan nog wat bij? Ja, een heleboel zand zelfs, zoveel dat je de goudstaaf niet eens meer ziet. Hij is er wel, maar je ziet hem niet meer. Een groot geloof vult heel je hart. Dan is er voor niets anders plaats in mijn hart. Het is ook direct te zien, te merken.

Het smalle pad van zekerheid is ook altijd het pad van verwondering

Ebenezer Erskine

Erskines

Heilzaam is het bekende onderscheid van de Erskines tussen zekerheid van het geloof en van het gevoel. Dit is onder andere beschreven in het boek van Ebenezer Erskine *De zekerheid van het geloof*. Daarin noemt hij de zekerheid van het gevoel. Die is het fijnste en het makkelijkste: als ik het voel. Als ik God nabij voel. Als ik Gods liefde voel in mijn hart. Als ik voel dat mijn hart brandt van verlangen naar de kerkdiensten en ik verlang om God te dienen. Ja, dan zeg ik het makkelijk: ik geloof, ik vertrouw, als ik de meewind van mijn

gevoel ervaar. Dan word ik uit de vruchten verzekerd van mijn geloof. Maar wat als die meewind wegvalt? Als ik God niet nabij voel? Als ik geen verlangen voel en het zo doods is? Of als ik juist veel schuldbesef ervaar dat me om de oren slaat? Als ik geen vruchten opmerk bij mijzelf? Wat dan? Dan is er geen zekerheid van gevoel. En dat brengt me alleen maar aan het twijfelen en tot wanhoop.

Maar dan is er de zekerheid van het geloof, het geloof dat steunt op de beloften uit het Woord, zoals: 'Wie tot Mij komt, zal Ik geenszins uitwerpen.' Het Evangelie belooft mij dat God me goedgezind is en mij Christus aanbiedt, ook nu. Dat zegt de Bijbel ook vandaag en is vast en zeker. En de zekerheid van het geloof zegt: dan zijn deze beloften ook nu waar. Dat is mij verzegeld in de doop. Al ervaar ik tegenwind in de vorm van mijn gevoel of gebrek aan gevoel, ook vandaag en blijft het waar: wie Jezus Christus omhelst, ontvangt vergeving van zonden en het eeuwige leven. Tegen alles in mogen we ons aan de Heere en Zijn beloften toevertrouwen. Dan zegt Jezus bij verrassing tot ons: 'Groot is uw geloof'.

Maar een klein geloof vult niet heel je hart, dan kan er zoveel meer in mijn hart een plaats krijgen, zoals ongeloof: aanvechting dat ik te slecht ben, of er veel te weinig van beleef. Of de aanvechting dat ik er niks van voel en God toch nog ver weg lijkt. Of aanvechting omdat ik zoveel erge dingen meemaak en ik niets lijk te merken van God als Vader. Ja, dan kan het goud van het geloof in mijn hart zijn, maar het is een klein goudklompje. Er ligt zoveel zand overheen dat het goud niet te zien is en er weinig van te merken is.

En toch is het te merken – luister maar naar de discipelen die riepen: Heere, behoud ons, wij vergaan. De schreeuw uit de diepte, de kreet naar omhoog, verraadt dat er toch geloof is.

De Geest werkt en versterkt het geloof door het Evangelie. Dus laten we dan bidden om de Geest en trouw de Schrift lezen. Zo laat de Geest het goud groter worden, zodat het hart voller wordt van geloof.

En als iemand twijfelt? Geloof ik wel echt? Naar mijn vaste overtuiging helpen we iemand niet wezenlijk en bijbels door dan te zeggen: 'O ja hoor, jij gelooft. Neem maar van mij aan dat je gelooft.' Wij zijn niet tot oordelen bevoegd en geroepen. Maar het punt is: waar brengt de twijfel iemand? Drijft het uit tot de Heere? Of kunnen we het in de twijfel uithouden? Heel mooi vind ik altijd het gebed van David in Psalm 139:23-24: 'Doorgrond mij, o God! en ken mijn hart; beproef mij, en ken mijn gedachten. En zie, of bij mij een schadelijke weg zij; en leid mij op de eeuwige weg.' Die overgave is geloof!

Waardevol is ook de opmerking die Kohlbrugge ergens maakt als het gaat over de twijfel of iemand wel echt gelooft. Kohlbrugge zegt dan ongeveer het volgende: 'Zoek niet langer ernaar of u gisteren en eerder echt geloofd hebt. U hebt er nu toch geen goed zicht op. Zeg liever bij uzelf: of ik gisteren en vroeger echt geloofde of niet dat weet ik nu niet, maar hoe dat ook zij, vandaag zal ik het doen. Vandaag zal ik mij als goddeloze aan Christus toevertrouwen.' Dat lijkt me uiterst bevrijdend. Het is ook in lijn met de geschiedenis van de koperen slang in Numeri 21:4-9 en Johannes 3:14,15, waar het hele volk word opgeroepen om te zien op Jezus.

Vragen:

1. Wat leert u van de bijbelse gegevens over zekerheid? (Hoe hebt u zelf zekerheid?
2. Herkent u het beeld van het smalle pad te midden van het moeras en de snelweg? Hoe zou u dat gebruiken in het pastoraat?
3. Buiten onszelf en in onszelf – hoe gaat u met dat spanningsveld om?
4. Hebt u de indruk dat er de laatste jaren veel veranderd is rondom het thema 'Geloofszekerheid'? Hoe waardeert u dat?

Auteur van deze brochure is ds. D. Breure, predikant van de hervormde gemeente te Waarder.

Uitgave van de Gereformeerde Bond in de Protestantse Kerk
Bijlage bij *De Waarheidsvriend*, 19 september 2019

Kleine Fluitersweg 253, 7316 MX Apeldoorn |
tel. 055-5766660
www.dewaarheidsvriend.nl | www.gereformeerdebond.nl

Literatuur:

- Horatius Bonar, *Gods weg van vrede*. Houten, 1987.
- Ebenezer Erskine, *De zekerheid van het geloof*. Goudriaan, 1992.
- Ds. A. Simons, *Christus voor ogen geschilderd. Over de toe-eigening van het heil*. Houten, 2013.
- J.C. Ryle, *Hebt u zekerheid?* Heerenveen, 2004.
- Prof. dr. H. van den Belt, *Met en, weten en jezelf vergeten*. Heerenveen, 2014.